

Stockholms kommun
Utbildningsförvaltningen
Box 22049
104 22 STOCKHOLM

Genomförd kvalitetsgranskning i Stockholms kommun, Smedshagsskolan, avseende lärares behörighet och användning efter utbildning i grundskolan

Innehåll

Syfte och genomförande
Beskrivning av verksamheten
Tidigare utbildningsinspektion
Skolinspektionens kvalitetsgranskning
Helhetsbedömning

Syfte och genomförande

Skolinspektionens kvalitetsgranskningar ska bidra till förbättrad måluppfyllelse genom att tydliggöra behov av utveckling inom prioriterade områden, så att skolor, övriga verksamheter och huvudmän ges förutsättningar för att genomföra förbättringar. Huvudsyftet är att granska hur lärare, rektorer och huvudmän tar sitt ansvar för undervisningens kvalitet, med fokus på elevernas kunskapsresultat.

Skolinspektionens kvalitetsgranskningar initieras med utgångspunkt i en nationell risk- och väsentlighetsanalys. Med denna som grund inriktas kvalitetsgranskningen mot områden i behov av förbättring samt görs ett urval av huvudmän och skolor som granskas utifrån i förväg fastställda perspektiv och frågeställningar.

I skollagen ställer staten krav på viktiga förutsättningar för att garantera utbildningens kvalitet och likvärdighet, bland annat krav på lärares utbildning. Tidigare studier har visat att lärares kompetens är en betydelsefull faktor för elevernas studieresultat, för att garantera eleverna en utbildning av god och jämbördig kvalitet och för en likvärdig bedömning och betygssättning. Ett flertal enkät- och registerstudier under senare år har dock visat att det är vanligt förekommande att lärare undervisar i ämnen och årskurser de saknar utbildning för. Skolinspektionen har därför valt att genomföra en kvalitetsgranskning med inriktning mot huvudmännens och skolornas insatser för att undervisningen i skolan ska bedrivas med lärare som har utbildning för den undervisning de huvudsakligen bedriver. Övergripande information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats <http://www.skolinspektionen.se/Kvalitetsgranskning>.

Under perioden december 2008 till och med februari 2009 har Skolinspektionen genomfört en fördjupad uppföljning av de insatser som vidtagits av ett urval av de huvudmän och skolor där Skolverkets utbildningsinspektion tidigare har pekat på behov av för-

bättringar inom området lärares behörighet och utbildning. Totalt har 30 kommunala och fristående grundskolor i landet granskats.

Resultatet av Skolinspektionens kvalitetsgranskning redovisas dels i en sammanfattande rapport, dels i rapporter/beslut med bedömningar för varje granskad verksamhet, där Skolinspektionen bland annat tar ställning till om skolans huvudman uppfyller skolförfattningarnas krav. I de fall behov av åtgärder framkommit, ansvarar skolhuvudmannen för att åtgärder vidtas som syftar till förbättring.

Smedshagsskolan i Stockholms kommun är en av de skolor som ingått i kvalitetsgranskningen och resultatet redovisas i detta beslut. Underlaget till beslutet består av dokument från kommunen/skolan, bland annat en enkät riktad till all undervisande personal på Smedshagsskolan, samt av information som samlats in vid intervjuer under perioden 12-13 januari 2008. I kommunen/skolan genomfördes intervjuer med grundskolechef, rektor, biträdande rektorer och undervisande lärare. Beslutet grundar sig även på annan information som finns inom Skolverkets nationella uppföljningssystem eller annat offentligt material. Företrädare för Stockholms kommun och Smedshagsskolan har beretts möjlighet att sakgranska vad som framkommit vid granskningen. Ansvariga för kvalitetsgranskningen i Smedshagsskolan har varit undervisningsråden Ann-Sofi Pihlgren, Lotta Hedén och utredare Katalin Bellagh.

Beskrivning av verksamheten

Stockholms kommun	Antal elever
Grundskola	54100
Smedshagsskolan	Antal elever
Grundskola	227

Källa: Skolverkets uppföljningsstatistik oktober 2007

Skolorna i Stockholms kommun är sedan 1 januari 2007 organiserade i fyra skolområden, vilka under grundskolechefen leds av biträdande grundskolechefer och för varje skola en ansvarig rektor.

Smedshagsskolan är en enparallellig skola med årskurserna 1-9 där undervisningen är organiserad så att tre behöriga lärare med olika ämneskompetenser är ansvariga för undervisningen i en elevgrupp. Detta innebär att i de fall då undervisning ges av lärare utan behörighet i ämnet så finns i lärarlaget en behörig lärare som är delaktig i planeringen av innehåll och metod för arbetet. I vissa fall kan även två lärare arbeta tillsammans under lektionerna, varav en är behörig i det aktuella ämnet. Organisationsmodellen har varit ett sätt för skolan att så långt möjligt säkerställa att eleverna får sin undervisning av behöriga lärare.

Kunskapsresultaten har under den senaste femårsperioden varierat. Noteras bör dock att antalet elever i åk 9 är lågt varför enstaka elevers resultat kan ge ett högt utfall i en sammanställning. För år 2008 var det genomsnittliga meritvärdet 183 (för riket 209,3),

andelen elever som nått målen i samtliga ämnen var 47,8 procent (för riket 76,6 procent) och andelen behöriga till ett nationellt program var 79,6 (för riket 88,9). I Stockholms kommun var meritvärdet 218 för samtliga skolor, andelen elever som nått målen i samtliga ämnen var 75,2 procent och andelen behöriga till ett nationellt program var 89,3.

Smedshagsskolan har enligt Skolverkets uppföljningsstatistik för läsåret 2007/08 9,0 lärare per 100 elever (riksgenomsnittet är 8,3 lärare per 100 elever). Andelen lärare med en pedagogisk högskoleutbildning var vid samma tidpunkt 72 procent för Smedshagsskolan och 83 procent för Stockholms kommun (för riket 85 procent). Motsvarande andel för Smedshagsskolan läsåret 2006/07 var 45 procent, läsåren mellan 2004-2006 var andelen utbildade lärare cirka 65 procent. Enligt uppgift från skolan har en omfattande ombyggnation av skolan gjort att denna blivit en mer attraktiv arbetsplats att söka sig till. Förändringar på arbetsmarknaden har också bidragit till att är det lättare att rekrytera lärare med pedagogisk högskoleutbildning.

Det finns ingen nationell statistik över lärarnas användning i grundskolan.

Tidigare utbildningsinspektion

I beslutet (dnr 53-2006:962) från den 20 juni 2007 avseende utbildningsinspektionen i Stockholms kommun anges som förbättringsområde för Smedshagsskolan att: *Ytterligare insatser bör göras för att få lärare med pedagogisk utbildning till alla tjänster.*

Det var totalt 5 av Stockholms 176 kommunala grundskolor som vid utbildningsinspektionen fick ett förbättringsområde gällande pedagogiskt utbildad personal. I den kommunövergripande rapporten för utbildningsinspektionen sägs att Stockholms kommun med få undantag har personal med föreskriven utbildning enligt de krav som skollagen kräver och då så inte är fallet finns i allmänhet skäl som accepteras enligt skollagen. Emellertid noteras undantag varför inspektörerna påpekat att lagen förutsätter en aktiv rekrytering för att ersätta den personal som inte svarar mot utbildningskraven.

I utbildningsinspektionens skolrapport för Smedshagsskolan framkommer att flertalet lärare har utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak bedriver. Dock bedöms att rektorn behöver vidta ytterligare insatser för att få lärare med pedagogisk utbildning.

Skolinspektionen har beslutat att inte genomföra någon tvåårsuppföljning av de förbättringsområden som konstaterats vid Skolverkets utbildningsinspektion av Stockholms kommun.

Vid Skolinspektionens kvalitetsgranskning konstateras dock att åtgärder vidtagits på både kommun- och skolnivå för att få lärare med pedagogisk utbildning till alla tjänster.

Skolinspektionens kvalitetsgranskning

Skolhuvudmannen och skolans ledning beslutar hur och med vilka resurser utbildningen ska genomföras för att de lärande ska nå de nationella målen. I skollagen ställer staten dock krav på viktiga förutsättningar för att garantera utbildningens kvalitet och likvärdighet, bland annat krav på lärares behörighet, utbildning och kompetensutveckling.

Författningsstöd

Enligt 2 kap. 3 § skollagen är kommuner skyldiga att för undervisningen använda lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak ska bedriva. Undantag får göras endast om personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna.

Behörig att anställas som lärare, förskollärare eller fritidspedagog i det offentliga skolväsendet utan tidsbegränsning är enligt 2 kap. 4 § skollagen

1. den som har svensk lärarexamen, respektive barn- och ungdomspedagogisk examen som regeringen med stöd av 1 kap. 11 § högskolelagen (1992:1434) har meddelat föreskrifter om, eller motsvarande äldre utbildning, med huvudsaklig inriktning på den undervisning anställningen avser, eller
2. den som av Högskoleverket har fått ett behörighetsbevis enligt vad som föreskrivs i 4 a och 4 b §§.

Den som inte är behörig får ändå anställas utan tidsbegränsning, om det saknas behöriga sökande och om det finns särskilda skäl samt om den sökande har motsvarande kompetens för den undervisning som anställningen avser och det dessutom finns skäl att anta att den sökande är lämpad att sköta undervisningen.

Enligt 2 kap. 7 § skollagen ska kommuner se till att kompetensutveckling anordnas för den personal som har hand om utbildningen och vinnlägga sig om en planering av personalens kompetensutveckling. Enligt 7 a § samma lag ska kommuner se till att lärare, förskollärare och fritidspedagoger som undervisar har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för det offentliga skolväsendet, särskilt de föreskrifter som anger målen för utbildningen. Enligt läroplanen för det offentliga skolväsendet, Lpo 94, 2.8, har rektorn ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter.

Intervju med kommunens grundskolechef

Enligt grundskolechefen är frågan om lärarbehörighet något som inom Stockholms kommun regelbundet diskuteras och det är en uttalad målsättning att rekrytera lärare med pedagogisk högskoleutbildning. Sedan den nya organisationen med skolområden startade i januari 2007 är det inom de kommunala skolorna inte tillåtet att tillsvidareanställa någon obehörig lärare med hänvisning till att särskilda skäl föreligger. Obehöriga lärare får endast visstidsanställas för en termin eller ett läsår i taget. Kommunen anser

inte att det i dagsläget är några svårigheter att rekrytera behöriga lärare till sina grundskolor. Det förutspås också inom en snar framtid ett överskott på behöriga lärare inom kommunen. En variation i antal sökande lärare till olika skolor kan dock förekomma då vissa skolor tycks vara mer attraktiva än andra.

Kommunen gör vissa utbildningssatsningar för att öka behörigheten och höja kompetensen hos lärarna. När det gäller utbildning för att bli behörig inom olika ämnen är detta dock, enligt grundskolechefen, snarare att betrakta som punktinsatser än generella satsningar.

Inom kommunen görs en mängd uppföljningar gällande kunskapsresultaten i grundskolan. Det har däremot inte gjorts någon analys av dessa som kan kopplas till lärarnas behörighet för de ämnen de undervisar i. För vissa skolor kan det, enligt grundskolechefen, vara svårt att analysera resultaten utifrån denna parameter då genomströmningen av elever är hög och det därför blir svårt att över tid följa en sammanhållen grupp elever och dess resultat.

Intervju med Smedshagsskolans ledningsgrupp

Skolledningen uppger att inspektionsbeslutet angående förbättring av lärarbehörigheten inte i någon större omfattning påverkat arbete och rutiner gällande rekrytering av behöriga lärare. De menar att detta alltid varit viktigt och angeläget att eftersträva, men att olika omständigheter tidigare gjort det svårt för skolan att uppnå fullt ut. Detta har dock sedan några år tillbaka positivt förändrats. Det är i dagsläget, enligt rektorn, lättare än tidigare att rekrytera behöriga lärare och inför kommande läsår förväntas även en viss övertalighet inom kommunen.

Vid den årliga tjänstefördelningen på skolan är målet att det ska ingå en så bred fördelning av den gemensamma kompetensen som möjligt i de olika lärarlagen. För att kunna utnyttja lärarnas behörighet där den passar bäst har omflyttningar av personal genomförts inom skolan. Detta för att maximalt använda den befintliga kompetensen inom arbetslagen så att planering, erfarenhetsutbyte och kunskapsbedömningar kan göras i samråd i de fall undervisning ges av lärare som är obehörig i ett ämne. Detta lyfts även fram som ett viktigt krav på samarbete för samtliga lärare oavsett utbildning. På skolan finns enligt rektorn, med undantag av trä- och metallslöjdlärare, ingen helt obehörig lärare. Dock undervisar flera lärare viss del av sin tid i ämnen de inte har behörighet för.

Det kan i vissa ämnen vara svårt att rekrytera behöriga lärare, exempelvis i moderna språk som inte ges så många timmar per vecka på en mindre skola som Smedshagsskolan. Det finns ett samarbete med andra närliggande skolor där man hittat gemensamma lösningar gällande behörighet i olika ämnen exempelvis tyska, franska och idrott. När detta inte gått att genomföra har skolan köpt in undervisningstimmar av behöriga lärare i vissa språk. Det är en lösning, menar skolledningen, som fungerat bra men som inte är helt optimal då dessa lärare inte ingår som en naturlig del i lärargruppen. Skolledningen menar dock att en avvägning måste göras mellan att ha en behörig lärare som

bara finns på skolan vid undervisningstillfällena eller en obehörig lärare som har högre närvaro och större delaktighet i arbetslaget.

Skolan har som rutin att de lärare som undervisar och sätter betyg i ett ämne de inte är behöriga för betygsätter i samråd med en för ämnet behörig lärare. I de fall det inte finns någon behörig lärare så sker betygsättningen i samråd med skolledningen. Varje lärare ska regelbundet dokumentera elevernas kunskapsresultat och redovisa till skolledningen. Dessa resultat följs sedan upp för varje enskild lärare.

Skolan har inte i sitt kvalitetsarbete eller vid uppföljning av elevernas kunskapsresultat utvärderat konsekvenserna av att utbildade lärare undervisar i vissa ämnen. Enligt skolledningen så finns det dock inget som pekar på att det finns skillnader i betygsättningen mellan olika ämnen som kan härledas till att en behörig eller obehörig lärare gjort kunskapsbedömningen.

Enligt skolledningen uppmuntras lärare att vidareutbilda sig genom läraryftet. Den kompetensutveckling som beviljas ska ha en koppling till de behov skolan har.

Kännedomen om styrdokumentet är enligt skolledningen god. Lärarna har utifrån de nationella kursplanerna tagit fram mer konkretiserade planer för varje ämne och årskurs. Dessa dokument beskrivs av skolledningen som ett viktigt stöd för alla lärare, men särskilt för de som undervisar utan att vara behöriga i ett ämne.

Intervju med lärarna

Lärarna uppger att skolledningen har en hög ambition att anställa behöriga lärare på skolan och att det finns god kännedom om lärarnas olika behörigheter. Det är elevernas behov och lärarnas utbildning som är de viktigaste utgångspunkterna i arbetet med organisation, tjänstefördelning och schemaläggning. Exempelvis har lärare flyttats inom organisationen för att deras behörighet bättre ska komma eleverna till godo.

I de fall lärare undervisar i ämnen de inte är behöriga för ges stöd av både kollegor och skolledning. Skolans organisationsmodell med lärarlag underlättar också detta arbete.

Det finns ett visst samarbete med andra skolor genom nätverk för olika ämnesgrupper.

Personalen uppmuntras till kompetensutveckling och vidareutbildning och de anger att det finns goda möjligheter att vid behov få detta. Skolan har även ett samarbete med lärarhögskolan angående svenskundervisningen.

Resultatet av lärarenkäten

Skolinspektionens lärarenkät har besvarats av 26 av skolans 27 lärare. Av dessa har 81 procent en lärarexamen. Inte i något ämne saknas formell behörighet på skolan. Tio av de lärare som besvarat enkäten undervisar enbart i ämnen och årskurser de har behörighet för. Dock ges, enligt enkätsvaren, undervisning av behöriga lärare motsvarande 27 procent av tjänstgöringen i ämnen de saknar utbildning för. I hem- och konsumentkunskap finns en behörig ämneslärare anställd, som för närvarande är ledig och under

vårterminen ersätts med en obehörig lärare. På skolan finns en lärare utan formell lärarbehörighet tillsvidareanställd och det är oklart på vilka grunder anställningen gjorts. Tillsvidareanställningen är gjord då läraren tjänstgjorde på en annan skola inom kommunen och läraren kom till Smedshagsskolan efter att ha blivit övertalig där. Fyra lärare är visstidsanställda, varav två har en lärarexamen. I några fall har lärarna behörighet i ämnet för vissa lägre årskurser men undervisar i de högre.

Helhetsbedömning

Nedan framgår Skolinspektionens helhetsbedömning efter genomförd kvalitetsgranskning med Skolinspektionens rekommendationer samt eventuella krav på åtgärder.

Smedshagsskolan har tidigare haft vissa svårigheter att rekrytera behöriga lärare, något som dock genom förändringar på arbetsmarknaden blivit lättare. Inom kommunen finns även en viss övertalighet som ytterligare ökar möjligheterna att rekrytera behöriga lärare. På skolan har organisatoriska förändringar gjorts för att så långt möjligt säkerställa att undervisning ges av behöriga lärare. I de fall detta inte går finns olika typer av stöd att tillgå på skolan. Möjligheten att få detta stöd finns inbyggt i den organisation skolan valt att ha, genom läroplanens utformning och olika mötesforum, av vilka vissa är schemalagda. Inom arbetslagen finns behörighet i nästan samtliga ämnen vilken nyttjas övergripande vid planering av undervisning, betygsättning och bedömningar. Skolledningen har även rutiner för att följa upp elevernas kunskapsresultat i varje ämne, vilket görs med samtliga undervisande lärare.

Skolan har ett visst samarbete med närliggande skolor för att gemensamt kunna ha behöriga lärare i de ämnen där tjänsteunderlaget för en enskild skola är så litet att det blir svårt att rekrytera. På Smedshagsskolan finns god kännedom gällande skolans styrdokument och om skollagens reglering angående anställning och användande av lärarna.

Inom kommunen och på Smedshagsskolan finns en hög ambition att anställa behöriga lärare samt att använda dessa utifrån deras formella kompetens. På skolan har ett flertal åtgärder vidtagits för att säkerställa att undervisningen så långt det är möjligt ges av behöriga lärare. Framförallt har detta gjorts genom att på ett strukturerat och effektivt sätt organisera verksamheten utifrån de givna förutsättningarna, samt att förändringar vid behov görs. Trots vidtagna åtgärder har dock skolan inte fullt ut lyckats tillsätta behöriga lärare för undervisningen i alla ämnen och årskurser. Skolan har dock enligt Skolverkets statistik lyckats höja andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen, särskilt mellan läsåren 2006/07 och 2007/08 men även jämfört med tidigare år.

Utifrån kvalitetsgranskningen bedömer därför Skolinspektionen att Smedshagsskolan i huvudsak lever upp till de nationella mål och riktlinjerna som gäller rörande rekrytering och användning av lärare utifrån behörighet. Dock vill Skolinspektionen påpeka vikten av att vidtagna åtgärder och det arbete som pågår på Smedshagsskolan fortsät-

ter för att säkerställa att eleverna i alla ämnen i huvudsak får undervisning som ges av behöriga lärare.

På Skolinspektionens vägnar

Björn Persson
Avdelningschef

Ann-Sofi Pihlgren
Undervisningsråd

I ärendets handläggning har även undervisningsråd Lotta Hedén, utredare Katalin Bellagh och undervisningsråd Helena Plantin deltagit.

Kopia till:

Smedshagsskolan